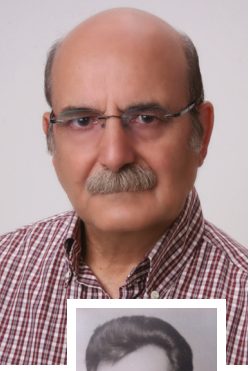

Yazar, Okuyucu, Yayıncı ve Eleştirmen Gerçeği

Hamdullah KÖSEOĞLU*

Yazarın Görevi

G enel olarak çocuk edebiyatının, özel olarak çocuk kitaplarının, çocuklara ilişkin ürünlerin, sorunların doğru anlaşılması ve çözümlenmesi; öncelikle çocuğun, çocukluğun, çocuk gerçekliğinin iyi bilinmesine bağlıdır. O nedenle çocuk kitapları yazarlığı sanıldığından çok daha zordur. Yetişkinler için yazarken daha özgürsünüz. İki düşünüp bir yazmazsınız. Ama gençler, özellikle çocuklar için yazarken kılı kırk yarmak; sayısal kesinlikte birçok kuralı, ilkeyi, gerçeği göz önünde bulundurmamak zorundasınız. Çünkü onlara yönelik yapılan yanıtlardan dönüş yoktur...

Sürekli okumanız, araştırmanız, kendinizi yenilemeniz, aşmanız, gelişmelere ve değişmelere ayak uydurmanız gerekir. Çocukların/gençlerin kişisel özelliklerini, algılama/anlama düzeylerini, ilgi ve eğilimlerini, beklentilerini bilmeniz gerekir.

Başta boyalı basın olmak üzere kitle iletişim araçları çocukların / gençlerin algılama, düşünme yeteneklerini yoğun bir biçimde etkileyip yönlendiriyor. Bu çocuklar, söz konusu iletişim araçlarıyla tek yanlı ve yalnız bir ilişki içindedirler. Yetişkinler gibi irdeleyen, yargılayan, seçip ayıran etkin bir izleyici, okuyucu değil; edilgen bir alıcı konumundadırlar. Ne veriyorlarsa alıyorlar, yaşamı nasıl algılamalarını istiyorlarsa öyle algılıyorlar.

Bilgisayar kültürüyle yetişen, sayısız uyarıcılarla koşullandırılan çocuklara, gençlere ulaşmak; ilgilerini çekmek, okumayı sevdirmek oldukça zordur. Yine de yazınsal nitelikten ödün vermeden, moda örnekleri çoğaltmadan, satma kaygısı gütmeyen, eğitimin / bilimin verilerine uygun ürünler yazmakta direnmek gerekir.

Yayıncının Tutumu

Çocuk kitapları yayıncılığında giderek bir daralma yaşanmaktadır. Yayıncı önünü göremediği için ağırdan almaktadır. Hem kitap sayısını, hem de baskı sayısını düşürmektedir. Hiç bakılmadan geri dönen ya da üç - beş yıl bekleyen dosyalar vardır.

Özellikle daha önce ders kitapları yayıncılığı yapan iş yerleri, yazınsal ürünleri de ders aracı bir metin gibi görüyorlar. Resimleri çirkin, renkleri itici, baskısı özensiz ve

* Eğitimi, gençlik kitapları yazarı.

albenisiz kitaplar basıyorlar. Ticari beklentilerle önlerine gelen her kitabı yayınladıkları için de; çoğu kez nitelikli, düzeyli, özgün, can sıcaklığı taşıyan ürünler, örnekler yer bulamıyor.

Bu nitelikteki yayınevlerinin bilgisiz, birikimsiz, deneyimsiz (editör) yayın yönetmenleri kendilerini yayın yargıçları olarak görüyorlar. Yazarına danışmadan araya girip metne eklemeler yapıyorlar. Yazarıyla tartışma, uzlaşma, olurlu alma gereğini bile duymuyorlar.

Öncelikle çocuk, gençlik kitapları yayın yönetmenlerinin sanatçı bir duyarlık taşımaları; bilgili, birikimli, deneyimli olmaları gerekir. Bir eğitim bilimci kadar çocukları, gençleri iyi tanımaları, anlamaları gerekir. Özellikle dış uyarıcıları önemsemeleri gerekir.

Aslında piyasa, yayıncıları da zorluyor. Onun için 'moda' konuları içeren, çok satan kitapları öne çıkarıyorlar. Özellikle kitle iletişim araçlarının etkilediği, yönlendirdiği, koşullandırdığı 'hedef kitle'nin istediği nitelikte kitaplar yayınlıyorlar. Bugün dolaşımda bulunan çocuk, gençlik kitaplarının sayısal bir dökümü yapılsa hangi konuların, türlerin, örneklerin ağır bastığı görülecektir.

Yazar, yayıncı için birincil kaygı satma kaygısı olmamalıdır. Yayılanmayacak nitelikte bir kitabı basmak yazarına yapılacak en büyük kötülüktür. Çünkü okurun güvenini kazanmak çok zor, ama yitirmek çok kolaydır. Hak etmeyen getiri, çok şey götürür...

Bugün dolaşımda bulunan çocuk kitaplarının % 70'ini, bildiğim kadarıyla, çeviri kitaplar oluşturmaktadır. Üstelik bunlar çok da kötü çevrilmiş ve düzenlenmiştir. Söz gelimi 400-500 sayfalık bir metin, 70-80 sayfaya indirilerek kuşa çevrilmiştir. Bunlara gerçek anlamda edebiyat ürünü demek olası değildir.

Her şeye karşın çocuklara, gençlere ulaşmayı başaran çağdaş yayıncılar, yazarlar da vardır. Bizim sözüümüz daha çok 'kaptı kaçtı' cinsinden yayınevlerinedir!

Okurun İlgisizliği

Katıldığım çeşitli etkinliklerde gördüklerime dayanarak söylüyorum: Ne yazık ki çoğu velimiz çocuk eğitimi konusunda bilinçsiz, tutucu ve korumacıdır. Genellikle çocukların, gençlerin okuyacakları kitapları seçmeye çalışırlar. Ya da görevliye: "Faydalı bir kitap olsun. Çocuk bir şeyler öğrensün." derler. Onlar için çocuğun ilgisi, beğenisi, isteği önemli değildir. Anne, baba ne alırsa okumak zorundadır...

Genel olarak yazınsal türleri; özel olarak masalları, öyküleri, şiirleri, romanları, oyunları bilgi içeren, bilgi ileten ders araçları metinler olarak görüyorlar.

Gördüğüm kadarıyla kitap satışlarında kitapların adları ve kapakları belirleyici oluyor. Çünkü seçici, alıcı yazarları tanımıyor. Yayınevlerinin yazınsal düzeylerini bilmiyor. Arka kapaktaki tanıtım yazısını okuyacak, değerlendirecek yetkinlikte ve yeterlikte değildir. Geriye albenili kapaklar ve çok bilinenleri çağrıştıran adlar kalıyor. Bunu bildikleri için bazı yayıncılar ve yazarlar okur avcılığı yapıyorlar. Çoğu kez kitabın içeriğiyle ilgisi olmayan adlar koyup çok satan kitapları çağrıştıran kapaklar çizdiriyorlar.

Kısacası, yetişkinlerimiz okumadığı için çocukların, gençlerin okumasını da engelliyorlar. Yazınsal nitelikli kitapların dersleri engelleyeceğini sanıyorlar. Oysa eğitimde başarının motor gücü okuma kültürüdür. Belli bir okuma kültürü olmayan çocuklar, gençler, yetişkinler okuduklarını ve dinlediklerini doğru algılayamazlar, anlayamazlar. Duyduklarını ve düşündüklerini anlaşılır bir dille anlatamazlar.

Çokça söylendiği gibi çocuklarımızı korkulardan, gerilimlerden, canavarlar ve cadılar dünyasından, savaşların yıkıcılığından, haberlerin dehşetinden, tekellerin koşullandırma çabalarından korumak istiyorsak; çağdaş kitaplara olan desteğimizi, ilgimizi sürdürmeliyiz.

Eleştiri Sorunu

Bizde, diğer yazınsal türler gibi eleştiri çalışmaları da yeni sayılır. İlk örnekler divan edebiyatı döneminde övgü-yergi türü olan ‘tezkirelerdir.’

Çağdaş anlamda -bildiğim kadarıyla- eleştiri bir uğraş alanı olarak seçen yazar Beşir Fuat’tır. Birçok araştırmacıya göre bugünkü edebiyatımızın temelini atan odur. O günden bu yana çok sayıda eleştirmen yetişmiştir. Çok değişik yaklaşımlar, yöntemler denenmiştir. Bunların içinde en etkili olanı Nurullah Ataç’ın denemeleridir. Daha sonra gelenlerin birçoğu kendilerini Ataç’ın öğrencisi sayarlar. Onun başlattığı eleştiri/deneme örneğini sürdürürler.

Cemal Süreya, eleştirmenlerimizden bir bölümünü -alaysı bir dille- şöyle şiirleştirmiş:

“Nurullah Ataç çeliştirmen / Tahir Alangu soruşturman / Cevdet Kudret deriştirmen / Suut Kemal çekiştirmen / Mehmet Kaplan uyuşturman

Sabahattin Eyüboğlu yetiştirmen / Orhan Burian barıştırmın / Vedat Günyol biliştirmen / Adnan Benk veriştirmen / Fahir Onger geçiştirmen

Memet Fuat alıştırman / Fethi Naci kızıştırman / Hüseyin Cöntürk yarıştırmın / Rauf Mutluay doluşturman / Asım Bezirci koğuşturman

Mehmet H. Doğan geliştirmen / Doğan Hızlan buluşturman / Konur Ertop araştırmın / Vecihi Timuroğlu seviştirmen / Muzaffer Uyguner üleştirmen

Adnan Binyazar örtüştürmen / Füsün Akatlı konuştırmın / Atilla Özkırmımlı dalaştırmın / Murat Belge yakıştırmın / Enis Batur ileştirmen / İlhan Berk eleştirmen”

Bizde, geleneksel bir deyişle; çocuklar ‘adam’dan, çocuk kitapları kitaptan, çocuk kitapları yazarları da yazardan sayılmıyor! O nedenle olsa gerek çocuk kitaplarıyla ilgili ‘bütüncül’ bir çalışma yapılmamıştır. Birkaç akademisyenin yaptığı oylumlu çalışmalar dışında -öyle sanıyorum-başka örnekler yoktur. Ya da çok azdır...

Çocuk kitapları eleştirisi, kuramsal bilgilerden yoksun olan ‘çekiştirmenlerin / geçiştirmenlerin / koğuşturmanların / yakıştırmınların’ elinde ‘Demokles’in Kılıcı’na dönüşmektedir.

Oyun bilmeyen gelin ‘yerim dar’ dermiş. Sayfa sayısı sınırlı olduğu için ben de bana yöneltilen soruların karşılığını yarım yamalak anlatmak zorunda kaldım.

Teknik, bilimin gelişmesine bağlı olarak gelişen ve değişen kitle iletişim araçları, bilgi akışı, çocukları, gençleri erken erginleştiriyor. Onlara ulaşmak, iletişim kurmak, bu araçlarla yarışmak çok zordur. Yine de yazınsal nitelikten ödün vermeden, moda örnekleri çoğaltmadan, genel geçerliliği olan ürünler yazmakta direnmek gerekir.